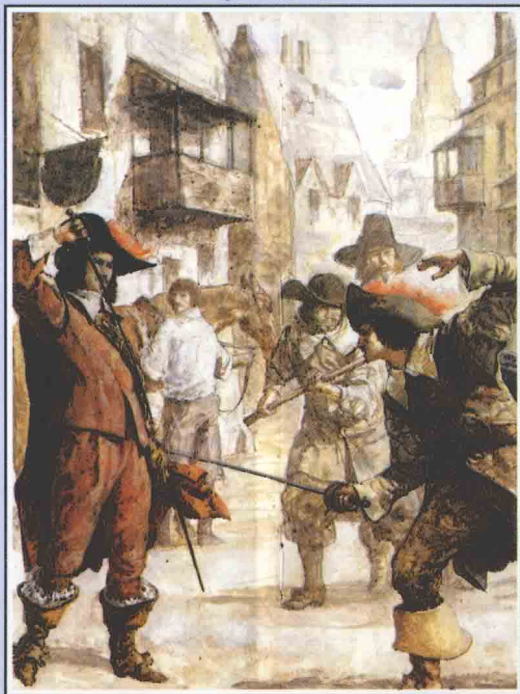

● شەتەلدىڭ ايگىلى ادهبى تۋىندىلارنى تاختدا مالىلار ●

دۇش مەركىزى

ۋىلگەن دىۋما (فرانسىيا)

شىنجاڭ اسەمونەر - فوتوسۋرەت باسپاسى

شەتەلدىڭ ايگىلى ادەبىي تۋىندىلارنىڭ
تاخمىدلىرى

ئۇش مەرگەن

ۋىلگەن دىۋىما (فرانسىيە)

شىنجاڭ اسەمۇنەر - فوتوسۋرەت باسپاسى

图书在版编目(CIP)数据

三个火枪手：哈萨克文 / (法) 大仲马 (Dumas,A.)
著；艾依提哈孜译. — 乌鲁木齐：新疆美术摄影出版社，
2009.6

(中外文学作品赏析)

ISBN 978-7-5469-0047-6

I. 三… II. ①大…②艾… III. 长篇小说—法国—近代—
缩写本—哈萨克语(中国少数民族语言) IV. I565.44

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2009) 第 106740 号

本书根据中国少年儿童出版社 2000 年 12 月第 1 版第 1 次
印刷版本翻译出版。

责任编辑：卡哈尔·伊斯拉木江

责任校对：古丽

阿扎提·巴拉提
美术编辑：叶尔江·铁流

审 定：卡哈尔·伊斯拉木江

世界经典文学作品赏析

三个火枪手（哈萨克文）

艾依提哈孜 译

新疆美术摄影出版社出版

新疆新华书店发行

新疆新华印刷厂制版

新疆新博文印刷有限公司印刷

2009年8月第1版 2009年8月第1次印刷

开本：787×970毫米 1/32 印张：6.625

ISBN 978-7-5469-0047-6

定价：7.50元

رەداكسىيادان

هەرتەدەگى ۇلاعاتتى ادامدار : ادام بالاسى ومىرىندە ءجۇز مىڭ شاقىرىمداپ جول ءجۇرىپ ، ون مىڭ دانالاپ كىتاپ وقۇ كەرەك دەگەندى اۋىز جاپپاي دارىپتەپ كەلگەن ەكەن . بۇل نەنى ۇعىنىدردى ؟ بىز شە بۇل ادامداردىڭ ۇزاق سالقار ءومىر ساپارىندا تار جول ، تايىاق كەشۋلەر كەشە ءجۇرىپ ، نە ءبىر قىيىندىقتى باستان كەشۋىن ، بىر-لىمىدىك قابىلەتنى ءوسىرۋ جولىندا كوپتەپ كىتاپ وقۇىن مەڭزەسە كەرەك .

قازىرگى مىناۋ دامىعان قوعامدا ءجۇز مىڭ شاقىرىم-داپ جول ءجۇرۋ وتە وڭاي شارۋاغا اينالدى . ويتكەنى ، قاتىناس قاي - قاي جاعىنان دا قولايلى بولدى . ەل ءىشن ارالاعاندى بىلاي قويغاندا ، شەتەلدەرگە شىعۋدا كۈندەلىك قالىپتى ءىستىڭ بىرىنە اينالدى .

ال ءبىر ادامنىڭ ومىرىندە ون مىڭداپ كىتاپ وقۇى مۇمكىن بە ؟ مۇمكىن دەگەن كۈننىڭ وزىندە دە بۇل وڭايغا سوعاتىن شارۋا ەمەس . ءبىز قانشاما كۈش ۇزدىكتىرىپ كوپ كىتاپ وقىساق تا ، كۈن سايىن بىمكتەپ وتىرعان «كىتاپ تاۋىنىڭ» ءبىر قوينىۋىن دا ءومىرى ارالاپ بىتىرە

‘لمايمىز ؛ كۈن سايىن تەرەڭدەپ وتىرعان «كىتاپ تەڭىزد-
نىڭ» ارعى تەرەڭ شۇڭەتنە دە ‘بىر ‘ومىر بويلاي الماي-
مىز . ويتكەنى ، ‘ار كۈنى دەرىلىك قىرۋار كىتاپ باسپادان
شەئادى ، سونىمەن «كىتاپ تاۋى» بىيكتەپ ، «كىتاپ تە-
ڭىزى» تەرەڭدەي بەرەدى . كىتاپ اتاۋلىنىڭ ‘بارىن وقى-
غاندى قويىپ ، بارشا كىتاپنىڭ تاقىرىبىن وقىپ ‘بىتىرۋ-
دىڭ وزىنە دە ‘بىر ادامنىڭ قۇمىرى جەتپەيدى . ەندەشە ،
بالتانىڭ سابىنداي قىسقا غۇمىردا كورىنگەن كىتاپنىڭ
‘بارىن وقى بەرمەي ، سونىڭ شىندەگى تاڭداۋلى ‘ارى
باعالى كىتاپتى قالاي تاڭداپ ، سۈرىپتاپ وقۇ كەرەك دە-
گەن ماسەلەگە ‘بىزدىڭ بەرەر جاۋابىمىز مىناۋ : بىرىنشە-
دەن ، كىتاپتى قاجەتكە قاراي تاڭداپ وقىرلىق بىلىمگە
كەنەلۋ كەرەك . وسى نەگىزدە كىتاپتى سۈرىپتاپ ‘ارى
كوپتەپ وقۇعا قول جەتكىزۋ ‘تىس . ەكىنشىدەن ، وقىعان
سول كىتاپتان ‘وزىنىڭ ‘ومىر امالياتىنا ۇيلەسەتىن ‘نار
الا ‘بىلۋ ‘ارى ونى قولدانا ‘بىلۋ كەرەك .

از ۋاقىتتا كوپ كىتاپ وقۇداي وسى ماقساتقا جەتۋ
‘ۇشىن ‘بىز «شەتەلدىڭ ايگىلى ادەبىي تۈنىدىلارىنان تاڭدا-
ماللاردان» 40 روماندى بىرىكتەپ ‘ارى ونى ئىشامداپ
سىزدەرگە اۋدارما نەگىزىندە ۇسىنىپ وتىرمىز . مۇندا ‘ار
كىتاپ اۋتوردىڭ قىسقاشا تارىخىنان ، ‘تول شىعارمانىڭ
قىسقارتىلغان نۇسقاسىنان ، سونداي - اق شىعارماغا (‘تۈپ

نۇسقاغا) تالداۋدان قۇرام تاپقان ، ونىڭ كەيىرى كلاسسىك
 ۇزدىك شىعارما دا ، كەيىرى دارا ەرەكشەلىككە يە ايگىلى
 تۇنىدى . ال كەيىرى سول اۆتوردىڭ شىعارمالارى شىندە-
 گى سۇبەلى دە ۋاكىلدىك سىپاتتى تۇنىدى .
 ەسىز مەيلى قاي ەبرىن وقىماڭىز ، دۇنيەگە ايگىلى
 جازۋشى ومىرىمەن ، شىعارماسىنىڭ جالپى تاريحي ارتقى
 كورىنىسىمەن ، سونداي - اق شىعارمانىڭ وزىمەن تانىسا-
 سىز ، سول ارقىلى كوز اياڭىزدى كەڭىتىپ ، ادەبي ورە-
 ڭىزدى ەوسىرىپ ، بىلىمدىك جاققان تىڭ بەلەسكە كوتەرد-
 لەسىزدە ، ەبارىن وقىپ بولعان شامادا ەوزىڭىزدى اۋەلگى-
 دەن وزگەشە ەبىر ادامعا اينالغانداي سەزىمگە كەنەلەسىز .
 ەبىز وسى جۇيەلى كىتاپتاردى شىعارۋدا ونىڭ اۋەلگى
 مازمۇن ەرەكشەلىگىنەن اۋا جايىلماۋدى ، ەتۇپ نۇسقاسى-
 نىڭ تولىق مازمۇننى ساقىتاۋدى ەارى ونىڭ اۋەلگى كور-
 كەمدىك قۇننى جويىماۋدى نەگىز ەتتىك . وسى جولدا ەلد-
 مىزدەگى ايگىلى مامانداردى ۇسىنىس ەتىپ ، بەينە يىنەمەن
 قۇدىق قازعانداي كىتاپتى بارىنشا نىشامداپ ، وعان ادەبي
 مازمۇن جانە كوركەمدىك باعىشتاۋعا بارىنشا كۇش سال-
 دىق . وسى ەبىر ماشاحاتتى شارۋانى اداقتاۋعا كوپ ۋاقت
 ەارى قاجىر - قايرات جۇمىسادىق . وسى ورايدا ەبىز ەسەلى
 ەڭبەك سىڭىرگەن سول مامان - وقىمىستىلارعا شىن
 جۇرەكتەن العىس ايتامىز .

هگر وسى كىتاپتارىمىز وقىرماندارىمىزغا ازدا بولسا
ءبلىم ، ءومىر كۈندەرىنە وزىندىك كورىك ، ءمان باعىش -
تاي السا ، توبەمىز كوككە جەتتى ، كوزدەگەن كومبەگە
ىركىلىسىزىلىندىك دەرەدىك . مۇنىڭ تورەلىگى ، ارىنە ،
وزدەرىڭىزدە .

اۆتۈر تۋرالى

الەكساندر دېۋما نەمەسە اكە — دېۋما (1802—
1870) — فرانسۇز جازۇشىسى . دېۋمانى العاش تانتقان —
فرانسۇز ساحناسىنا شىققان دراما «گەنريح III جانە ونىڭ
سارايى» پەساسى .
دېۋما شىعارمالارىنىڭ ئىشەن كوپ تارالعانى —
«ۇش مەرگەن» (1844 - جىلى جاريالانغان) ، «جىرما
جىلدىن كەيىن» (1845 - جىلى جاريالانغان) ، «ۋىكونت
دە براجەلون» (1848 - 1850) ، «كورولەۋا مارگو»
(1845 - جىلى جاريالانغان) تاريحي روماندارى جانە
«گراف مونته - كريستو» (1845 - 1846) اتتى قىزىق -
عاجايىپ رومان . ول ءومىرىنىڭ ءىراز جىلدىن ساياحاتقا
جۇمىساعان . ونىڭ روسسىا ساپارىنان العان اسەرلەرى
«پارىجەدن استراحانغا دەيىن» (1858) كىتابىندا بايانىدال -
دى .

ونىڭ اتاسى ماركىز L . D باتاتر مەن نەگىر قۇلدىن
ونىڭ اكەسى تۋدى . سونمەن اكەسىنىڭ اتى الەكساندر
بولدى دا ، شوقىندىرىلعاندا شەشەسىنىڭ فامىلياسى —
دېۋما قولدانىلدى . فرانسىيا ۇلى توڭكەرىسىنەن كەيىن ،

ەلىنە ەسەلى ەڭبەك سىڭىرگەن ەكساندر رەسپۇبلىكا گە -
نەرالى اتاندى دا ، كەيىنشە ناپولەوننىڭ زىيانكەستىك جاسا -
ۋىمەن 40 جاسىندا دۇنيە سالىدى . دىۋما جەتىم قالدى .
دىۋمانىڭ ۇلى ، ياعنى «گۈل تاققان بىكەشتىڭ» اۆتورى
وزىنە جەتە قابىل بولغاندىقتان ، ادامدار ولاردى ءبىر -
بىرىنەن پارىقتاۋ ءۇشىن اكەسىن ۇلكەن دىۋما ، بالاسىن
كىشى دىۋما اتاندىردى .

رەسپۇبلىكاشىلداردىڭ ساياسى كوزقاراسىن قۋاتتاپ ،
پاتشالىق ۇستەمدىككە باتىل قارسى تۇرعان ءارى جاڭادان
باس كوتەرگەن حاندىققا دا وقتى كوزىن قاداعان ۇلكەن
دىۋما يۇل پاتشالىعنەن جەرىدى ، ەكىنشى يمپەرياعا دا
قارسى تۇردى . ناسىلدىك كەمىستۈگە ۇشراپ ، جۇرەگى
جارالانغان دىۋمادا كەرباقپا يدەيالىق اعىمعا قارسى تۇرا -
تىن ، ادبەتتى جاقتايتىن مىنەزدەمە قالىپتاستى .

وزدىگىنەن ۇيرەنگەن ، ادەبىيەت سالاسىندا ۇشان -
تەڭىز مول ەڭبەگىمەن تانىلعان ول اڭگىمە ، روماننان
250 دەن استام شىعارما جازدى ، جالپى شىعارماسى 280
تومنان استى . ەڭ سوڭىنىدا «تاعامدار حامۇسىن» جازدى .
ۇلكەن دىۋما اڭگىمەلەرىندە ناقتى رەال تاريحي ارتقى
كورىنىس استار ەتىلىپ ، باس كەيىپكەردىڭ باستان كەش -
كەن كەشىرمەلەرى قىم - قۇت ۋاقىعا جەلىسى ارقىلى
باياندالاتىندىقتان ، ونىڭ تۋىندىلارى ەكىنشى بىرىندە وقىر -

ماندارنىڭ كۇمانى مەن ايپتاۋىنا ۇشراپ وتىردى . بىلايشا
ايتقاندا ، تاريختا ودان كوپ سىن جەگەن جازۋىشى بولماسا
كەرەك . وسى جايلى دە كەيىىرەۋلەر : ۇلكەن دىۋما اتى
شىقپاعان اۋتوردىڭ تۋىندىسىن ارزانعا ساتىپ الىپ ، ونى
ءوز اتىندا جاريالاغان دەسە ، ال كەيىىرەۋلەر : ءوز جازۋىنا
ەلىكتەپ جازۋ جازاتىنداردى وزىنە حاتشى ەتە وتىرىپ ،
شىعارمانى سولارعا جازدىردى دەدى . ءتىپتى بىرەۋلەر : ول
ءوزى قالايىدان قالاي جازادى ؟ بۇلاڭشىنى ، قاراقشىنى جازا-
دى ، وعان قالام ەمەس ، قايتا ءبىر قايشى قاجەت سياقتى
دەستى . بۇل بەينە ونىڭ ءوزى ايتقانداي : ماعان قاراتىپ
اتىلعان تاستاردى جىسام ، ودان ۇلى ءبىر ادەببەتشىنىڭ
ءمۇسىنىن كورۋگە بولارەدى !

ءبىراق ، اماليات اقيقاتنىڭ ولشەمى بولعانى سياقتى ،
وعان تاريح ءوز باعاسىن شىنايى باعامداي الدى . امەرىكانا-
دىق ايگىلى ءومىربايان جازۋىشى گايۋىندو : كوپ ساندى
ادامدار ءومىرىن قالاي ءماندى وتكىزۋدى بىلمەيدى . ولارعا
سالستىرعاندا ، ول بۇل دۇنيەدەگى قاتارداعى ادامداردان
ون ەسە ارتىق اقىل - پاراساتىمەن جاسادى ، — دەپ وعان
ءادىل باعاسىن ايتتى . ال ادەببەت البى ۆيكتور گىۋگو
ونىڭ ادامگەرشىلىگى تۋرالى بىلاي دەدى : ونىڭ ادامدارمەن
قاتىناسى بەينە جاز كۈندەرىنىڭ ناجاعاينىداي اشىق - جار-
قىن ەدى ، وسى جايلى دە ول ادامداردى وزىنە باۋراي

ءبلدى . ول ناجاايدىڭ اشتى جارقىلىنداي جارق بەرگەندە .
مەن ، ەشكىمدى زالالداپ كورمەدى . ونىڭ ادامدارعا دەگەن
كىشىپەيل ماملەسى بەينە قاڭسىغان دالاعا ، كەبەرسىپ
بىتكەن ەگىنجايعا سىركىرەپ جاۋعان اق جاۋىنداي ەدى .
ول ومىردەن 68 جاسىندا مەنە وسلايشا ءماندى قۇ .
مىر كەشىپ ءوتتى . بەينە ءوزى ايتقانداي ، الپى ءبىر
ادەبىيەتشىنىڭ ماڭگى جەمىرلىمەس رۋحانى ءمۇسىنىن ورنالما .
تىپ كەتتى !

سوزدى 1625 - جىلدىڭ ساۋىرىنەن باستايمىز .
بىر كۈنى فرانسىيانىڭ مون دەيتىن قالاسىدا اياق استىنان
قاتتى دۈرلىگۈ پايدا بولدى ، كوپ ەل قوناقجايعا جۇگىردى .
سىپ بارىپ نە بولعانىن سۇراستىرعاننان كەيىن الدەكىم .
نىڭ سويقان شىعارعانىن بىلدى .

ول جاسى 18 دەر شاماسىنداى ، سىرتىنان كونەتوز
تۈبىت توقىما جەيدە كىگەن ، ۋىڭى قوڭىرقاي ، بەت سۈيە .
گى شىعىڭقى بىرەۋ ەكەن ، جۇرت العاش كورگەندەرىندە
ونى ەگىنىشى بىرەۋ بولار دەسىپ ەدى ، سوڭىنان وكشەسىن
سوعا سۈيرەتىلگەن قىلىش اسىنىپ جۇرگەننىن كورگەندە
بارىپ ونىڭ اسكەر ەكەنىن بىلدى .

ونىڭ مەنىپ جۇرگەن اتىنىڭ سىقىنا كىسى كۈلەر .
لىك . ون نەشە جىلدى تەپكىدە جولعا سالعان كورىنەدى .
جۇندەرى سارعىش ، قۇيرىعى سىمپىس ، توبان اياق ، قىر
ارقاسى شىعىپ سۇلمىرەيگەن جانۋار ەكەن .

دارتەران دەگەن بۇل جىگىت قالاعا بىرەۋدى بزدەپ
كەلىپتى . سول كۈنى ۈيىنەن شىعار الدىندا اكەسى وعان :
— اتا-باباڭنىڭ اتاعىن شىعارىپ ، داڭقىن اسىرامىن
دەسەڭ ، پاتشانىڭ نەمەسە ەدىن باسىنىڭ سوزىنە عانا قۇلاق
اس ، ەلدىڭ تىلىنە ەرە بەرمە . بۇگىن كارى اكەڭمەن

قوشتاسىپ ، اتتانىپ بارا جاتىرسىڭ ، مەنىڭ ساعان بەرەر
كوپ ەشتەڭم جوق ، بار بولغانى ئۇش قانا نارسە : بىرىد-
شى جاڭغى ايتقان اقسلىم ؛ ەكىنشى — مىنا اتم ؛ ئۇشنىد-
شى — 15 كرون اقشا . مەنىڭ تراۋىت دەگەن كونه كوز
دوسىم بار ، ونىڭ باسقارۋىنداعى قارامىلىقتى جۇزدىگىد-
دەگىلەر ەل شىندەگى ەڭ سالاۋاتتى ادامدار ەسەپتەلەدى ،
اۋەلى پاتشانىڭ ئوزى دە سولاردى قۇرمەتتەيدى . وعان
بۇگىن بىر حات جازدىم ، حاتتى اپارىپ ، سوعان جولىق ،
ونى ۇلگى ەتىپ ئجۇر ، — دەدى .

دارتەران مون قالاسىنداعى قاۋىم دۇكەننىڭ ەسىگى
الدىنا كەلدى . تەرەزەنىڭ ئش جاعىندا باردام ادام سىپەتتى
بىرەۋدىڭ ەكى ادامەن اڭگىمەلەسىپ تۇرغانىن كوردى ،
ولاردىڭ ئوزىنىڭ مىنگەن اتىن ئسوز ەتىپ تۇرغانىن ەستىد-
گەن ول وزىنشە نزا بولدى .

دارتەراننىڭ اشۋلانغانىمەن جۇمىسى بولماعان بىرەۋ
اناۋ تەرەزە الدىندا تۇرغان ەكەۋىنە :

— مىنا اتتىڭ جاس كەزىندەگى ئجۇنى سارى گۈل
راۋىنداس بولغان سەكىلدى ، وسىمدىك شىندە سارى ئتۇس
تاڭغالارلىق بولماعانىمەن ، جىلقى تۇلىگىندە سارى ئتۇس
وتە تاڭغالارلىق سەزىلەدى ، — دەدى . بۇعان شىداماي اشۋ
قىسقان دارتەران قىلىشىن سۇرىپ الپ ، الگىنىڭ جانىنا
جەتىپ باردى دا :

— ەي ، ادەپسىز ، بەرى قارا ، ايتپەسە تۆ سىرتىگىنان قىلىشىپەن شامىن ! — دەپ ايعايلادى .
 ۋىش سوزى اياقتاماي جاتىپ دارتەران قىلىش سىلتەپ ۈلگەردى ، انان دا ارتىنا جالت بۇرىلىپ ، قىلىش سۆرىپ قارسى ۇمتىلدى . ول دارتەراننىڭ بەتىنەن قايتىبايتىن جان ەكەننى قايدان ەبىلسىن ، سونمەن بىرنەشەۋى ۇيما-جۇيما بولدى دا قالدى ، بارا-بارا دارتەراننىڭ قول-اياعىندا كۇش قالماي ، قاسقا ماڭدايدان قويىپ كەتكەن جۇدىرىقتان جال-مانىنان تۇستى .

دۇكەن قوجاينى جىگى-جاپار بولپ دارتەراندى كو-تەرىپ شىكە ەنگىزىپ ، ونىڭ جارسىن ەمدەدى ۋارى وعان :
 — ەگەر مۇنان بىلاي ۋمانساپتى ، باي-مانايتارمەن ايقاسىپ-شايقاسار بولساڭ ، شارلاۋشىلار سەنى اۋىر جازالايدى ، ەسىڭدى جيعان بولساڭ ، قوناقجايمىنان تەزىرەك قاراڭدى ۋوشىر ، — دەدى . دارتەران بۇل سوزدەردى ەس-تىگەن سولڭ ، باسقا ۋلاجى قالماي ورنىنان تۇرىپ ، قوناق جايدان كەتەتىن باستاندى . اس ۋىدىڭ ەسىگىنىڭ الدىنا بارغانىندا الگىندە ۋوزىن مازاقتاعان الگى مەيماننىڭ قوس اتتى ارباننىڭ جانىندا ارباداعى بىرەۋمەن سويلەسىپ تۇرعا-ننى كوردى .

ارباداعى ايەل ەكەن ، ارباننىڭ سىرتىنان بەتى كورد-نىپ تۇر ، جاسى جىيرمالار شاماسىندا ، ۋوڭى سۇلۇ كورد-

نەدى . الگى مەيمان وعان :

— دەرەۋ انگلياعا قايت ، ەگەر تورە لوندوننان كەتەر بولسا ، قولما-قول ەدىن باسنا حات جولدۇڭ كەرەك ، — دەدى . ايەل :

— سەن انا جىگىتتىڭ سازايدىن تارتتىرماي- سىڭ با؟ — دەدى . دارتەران بۇل ەسوزدى ەستى سالا سىرتقا جۇگىرىپ شىعپ ، ەسك الدىنا بارپ :

— بۇل جىگىت سەنىڭ سازايىڭدى تارتتىرماقشى ! سەن ەندى قاشپ قۇتلا المايسىڭ ، — دەپ ايعايلادى . الگى ايەل قاسىندا تۇرغان ادامنىڭ قىلىشىن سۇنرا باستا- عانىن كورىپ ، ونى توقتاتىپ :

— ەبىزدىڭ ەسىمىز ماڭىزدى ، ەسال كىدىرەتىن بولساڭ ، ول ەس جايىندا قالادى ، — دەپ باسنى يزەپ - يزەپ قويدى ، اناۋ اتىنا قارەپ ەمىندى ، ارباكەش تە ارباعا شىقتى ، ەكەۋى ەوز الدارىنا جولعا ەتۈستى . دارتەران اكەسىنىڭ جازىپ بەرگەن حاتى جوعىن باي- قاپ ، قوناق ەۋى شىنىدە شۇرقان شىعاردى ، وينا ەبر- ەس تۈسە كەتكەن ەۋى يەسى وعان :

— پالە كەشەگى الگى قوناقتان كەلدى . سىرت كىد- مىڭدى اس ۋىگە شەشىپ قويغان بولاتىنىڭ ، سول قوناق اس ۋىدە ەبرىسپىرا اينالىپ قالغان ، باسىمدى ەباي تىگە- يىن ، حاتىڭدى سول ۇرلاپ كەتتى ، — دەدى دارتەران .